

האם השפה העברית מכשילה נשים?

ביחידה זו נדון בשפה העברית בקשר בין שפה
למציאות ובכוחה של השפה להשפיע על המציאות
לעצבה ולשנותה.

**שפות שונות נבדלות במידת נוכחותו של המגדר בשפה.
העברית, כמו הצרפתית, הספרדית והגרמנית, היא שפה
ממוגדרת או "מחויבת מגדר", מכיוון שהדקדוק שלה
מחייב התייחסות למגדר.**

**מכיוון שאין בעברית צורה שלישית ניטרלית ממוגדרת, כפי
שיש למשל ברוסית, הצורה הזכרית משמשת גם בעת
פנייה לקהל מעורב או בעת פנייה לנמען או נמענת שמינם
אינו ידוע.**

לפי האקדמיה ללשון העברית
"צורת הזכר בעברית משמשת לא רק
לזכר. היא גם הצורה שאנחנו נוקטים
כשאין לנו צורך להבחין במין כלומר
היא גם הצורה הסתמית, הלא
מסומנת. על כן צורת הזכר יפה גם
לנקבות, מה שאין כן צורת הנקבה: זו
מציינת רק נקבה ומוציאה את הזכר.
זו דרכה של העברית."

הספרות מראה כי קיים
מתאם בין שפות
ממוגדרות לאי-שוויון
בין נשים וגברים.

האקדמיה ללשון העברית

מורן בן דוד - מומחית תפקודי לאידה במערכת החינוך

שאלות לדין

מה אתם חושבים על תגובת האקדמיה לשון? האם היא משמרת או מחזקת דעות קדומות וסטריאוטיפים או מאתגרת אותם ומנסה לשנות אותם?

מה לפי דעתכם מרגישות הנשים לתגובת האקדמיה?
מה מרגישים הגברים? האם ישנם הבדלים? מדוע?

האם היחידה מבקשת רק לשקף את כללי השפה
העברית או גם לשנות את הכללים?

"כדי ליצור משפטים רציפים ומובנים, דוברי עברית חייבים להגדיר את שמות העצם ואת כינויי הגוף ולהתאים להם שמות תואר, שמות מספר או תצורות פועל לפי מינם הדקדוקי. כל אובייקט מקוטלג לאחת משתי קטגוריות: נקבה או זכר, ואין אפשרות שלא לבחור מין בכלל. השינון המתמיד של סמני מין יוצר קישור אסוציאטיבי לגבריות או נשיות, אשר קשה מאוד להשתחרר ממנו". (ברשטלינג 2012)

**מהם החסרונות בשפה שבה יש קטלוג של זכר או נקבה?
כתבו את החסרונות במחברתכם.
מהן היתרונות?**

**ציטוט ממאמרה של מירי רוזמרין, הממצה את הדיון בקשר
שבין שפה ומציאות:**

**"הפמיניזם הפוסטמודרני הדגיש כי השפה המקדשת גבריות
מציבה לפני נשים בררה בעייתית: לראות את העולם בעיניים
גבריות, כלומר לשחזר את הגבריות כמודל יחיד ל'אנושי', או
לשתוק. התרבות מקשה על נשים לחשוב על הקיום בתור
אישה; על עצמן כמקור למחשבה על המציאות. השפה
שדרכה אפשר לחשוב גופניות נשית ומיניות נשית שלא ביחס
למבט הגברי אינה קיימת ברובה..... רק שפה שיוויונית תאפשר
לנשים להציג את העולם שלא דרך היחס שלהן לגברים, אלא
מתוך הבדל וריבוי עמדות אנושיות". (רוזמרין, 618, עמ' 22)**

**כתבו א' פי מקור המידע מה הבטיחה המוצגת?
מהם היתרונות בשפה שוויונית? הביאו דוגמאות לשפה
שוויונית?**

השלכות השפה העברית

הפנייה אל נשים בלשון זכר יחיד או אל גברים בלשון נקבה עשויה להשפיע על ביצועיהן מכמה סיבות.

ראשית, ייתכן שנשים שפונים אליהן בלשון זכר יחושו ניכור כלפי המשימה. כאשר הפנייה נעשית בלשון זכר, נשים עשויות לחוש שהמבחן אינו מיועד אליהן או שהן אינן "הנבחן הטיפוסי". תפיסות כאלה עשויות להוביל את הנשים להאמין פחות ביכולתן להצליח, ולכן הן עשויות להתאמץ פחות ולהתרכז פחות בשעת המבחן.

הפנייה אל נשים בלשון זכר או אל גברים בלשון נקבה עשויה גם להנכיח סטראוטיפים מגדריים. מחקרים רבים הראו כי קל להפעיל סטראוטיפים ותסריטים תרבותיים לגבי מגדר, וכאשר אלו מופעלים הם עשויים להשפיע על ביצועי נשים וגברים.

לדוגמה: שימוש בלשון זכר רבים למילה "רופאים" ובנקבה רבות ל"אחיות".

שאלה רק לבנים: חשבו על בת מהשכבה/ כיתה שהמידע הזה היה ממש מפריע לה והיא הייתה רוצה לשנות את זה. בלי שמות- מה היא הייתה מרוויחה? מפסידה?
שאלה לבנות: חשבו על בן מהשכבה/ כיתה שהמידע הזה היה ממש מפריע לו והוא היה רוצה לשנות משהו. בלי שמות- מה הוא היה מרוויח? מפסיד?

השוויון המגדרי, הלשון העברית והאקדמיה (אוקטובר, 2017)

טור דעה מאת רונית גדיש, המזכירה המדעית של האקדמיה ללשון העברית

"אל האקדמיה ללשון העברית מגיעות פניות בעניין השוויון המגדרי זה כמה עשורים. אחת מנושאות הדגל הראשונות בעניין זה הייתה עורכת דבר המיתולוגית חנה זמר (על מכתב שלה בעניין פנייה לרוב נשים מתנוסס התאריך 24.2.1978).

הדרישה היא שהאקדמיה תפעל לשוויון מגדרי של העברית מתוך ההנחה שכאשר יהיה שוויון מגדרי תחול התקדמות של ממש במקומן של הנשים בחברה, הנחה שספק אם מישהו יכול להוכיח אותה.

מה לעשות ובשפה שלנו (כמו בשפות רבות אחרות, חוץ מן האנגלית) המין הדקדוקי קיים בכול: לכל שם עצם יש מין דקדוקי (אדמה, אוויר, בית, ארץ) ובכל מערכות הנטייה יש צורות בעלות מין – פעלים, שמות תואר, כינויי שייכות ועוד.

אילו יכולנו לתכנן את השפה כמו שמתכננים בניין או מערכת חוקים בוודאי היינו מוותרים על קטגוריית המין בחלקים נרחבים של השפה, ובראש ובראשונה בשם המספר, ומן הסתם גם במין הדקדוקי של שמות עצם שאין להם מין ביולוגי (מה שמקשה כל כך על לומדי העברית כשפה שנייה). אבל חוץ משפת האספרנטו, כל הלשונות בעולם הן לשונות טבעיות והן מתפתחות מתוך שלבים מוקדמים שלהן, לפי חוקיות פנימית שירשו הדוברים מאימותיהם ומאבותיהם..."

כתבו דוגמאות למשפטים המודגשים
בקטע הקריאה

"כאמור, יש מין דקדוקי בעברית, ומצד שני יש צורך חיוני בלשון סתמית - הפונה לכולם. בעברית (כמו בשפות אחרות) הלשון הסתמית היא לשון זכר, החל בציווי "כבד את אביך ואת אימך" במקרא וכלה בתמזורים "עצור" ו"האט" בימינו. כך גם בלשון רבים: כותבים עברית מימין לשמאל, ילדות וילדים לומדים בגן ילדים וחולים וחולות מתאשפזים בבתי חולים. המבקש להכפיל את הצורות יתעייף עד מהרה, והמבקשת לפנות פעם בלשון נקבה ופעם בלשון זכר לא תחזיק מעמד לאורך זמן, ומכל מקום אי אפשר לכפות פתרון כזה על הציבור.

אם יש כיוון של פתרון הרי הוא זה העולה מן המקורות: נטרול המין בצורות הרבים, כלומר קיומה של צורה אחת לשני המינים. כך הדבר בפועל בעבר-נסתרים: צורה כמו "כָּתְבוּ" יפה גם לזכרים וגם לנקבות. וחשוב לציין שהצורה "כתבו" היא צורת זכר! לפי הדקדוק ההיסטורי ולפי שרידים במקרא הייתה צורת עבר-נסתרות, אך היא נעלמה מן השימוש. דבר דומה קרה בעתיד ובציווי."

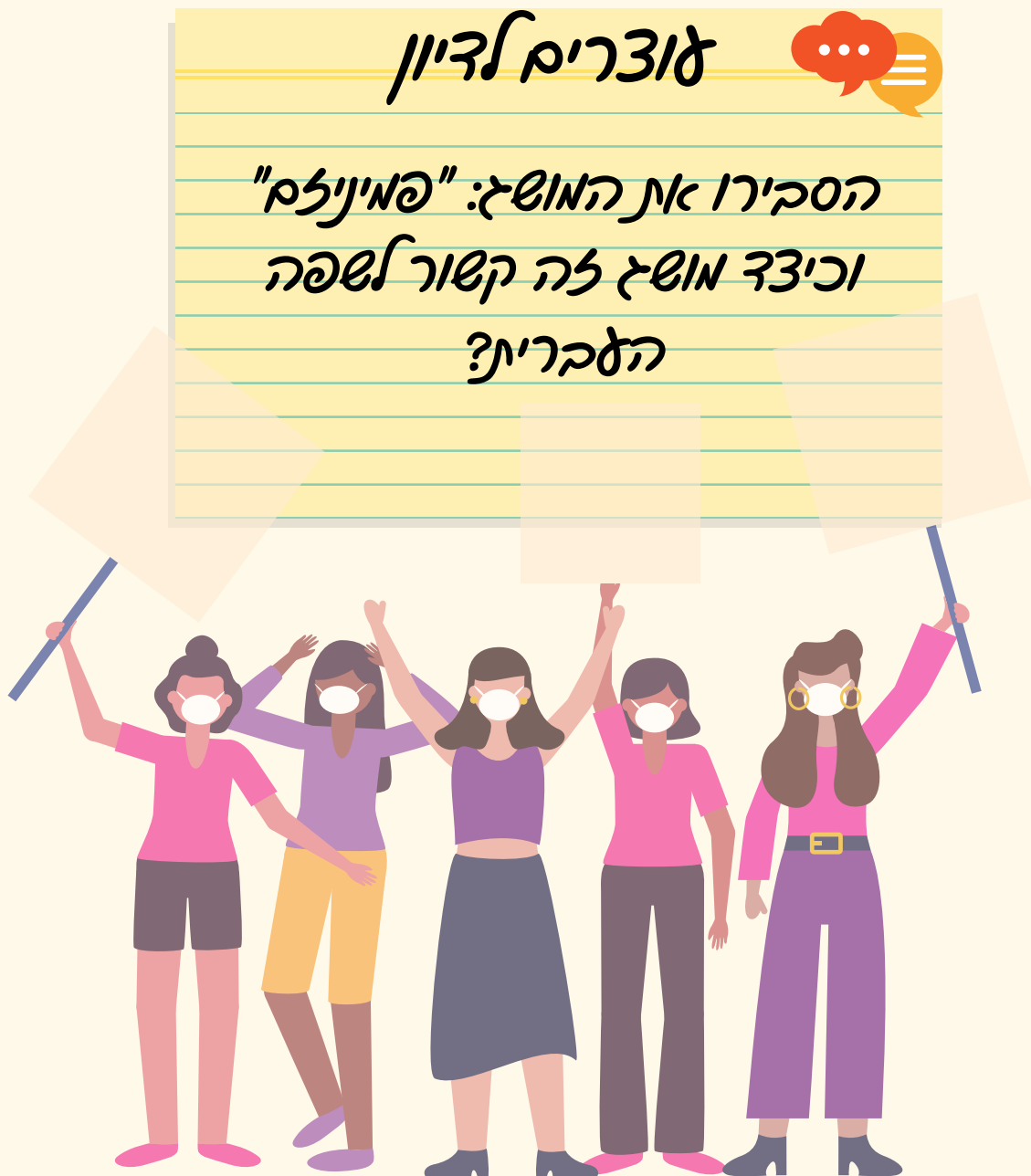
מצאו הוכחות במרשתת לקיומה של
המשפטים המודגשים וכתבו דוגמאות
לצורת עבר-נסתרות מהמקרא.

לחצו →

"בלשון המקרא הקלסית יש "תכתובנה" ו"כתובנה" (גם לנוכחות וגם לנסתרות). בלשון חז"ל נעלמו הצורות האלה, ושימשו רק הצורות הזכריות "יכתבו", "תכתבו" ו"כתבו". אם כן ניסוח כמו "הדלתות ייסגרו בשעה..." תקני לחלוטין בימינו.

לפני כמה עשורים אפשר היה להבחין בתחילתו של תהליך היעלמותן של צורות הרבות בהווה. משפט שאמרה אז אם לבתה "נועה, אנחנו נוסעים היום לבקר את סבתא" לא גרם לאם נקיפת מצפון מגדרית או לשונית, ונשים בשיעור התעמלות לא נעו בחוסר נוחות כשהמורה פנתה אליהן בלשון רבים-זכר. גם היום רבים אינם מקפידים לנקוט את הצורות "הן", "אתן", "ילדיהן" כשמדובר בנשים בלבד."

מורן בן דוד - מומחית תפקודי למידה במערכת החינוך

"אבל מטעמי פמיניזם לשוני יותר ויותר החלו להדגיש את עניין המגדר בשימושי הלשון השונים. וכך בתהליך מהיר למדי הולכת ואובדת הרגשת הסתמיות בצורות הרבים. אף התפתחו דרכים חדשות לסימון המגדר הכפול כגון "כותבותים" "הםן", "א.נשים", ובמקביל החל שימוש בצורות נקבה המכוונות גם לזכרים, ועוד המצאות מהמצאות שונות.

המגמה שלפיה מדגישים את צורות הנקבה, מובילה בהכרח להדגשת ההדרה במקום לצמצמה."

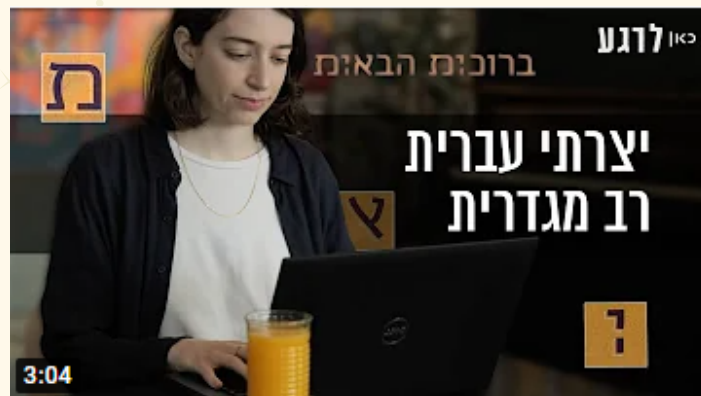

**הציעו בקבוצה רעיונות
לכתיבת מבדק/מבחן/
שיעורי בית בלשון נקבה.**

מ'פונה לאקדמיה בתביעה
חדשה להנכיח לא מגדר?
מדוע הם פונים לאקדמיה עכשיו?
איזה סוג טקסט קראנו?
מהו הרעיון המרכזי בטקסט?

"ואולם עד שהפמיניזם הלשוני מבקש להנכיח את הנשים בעברית, באים אל האקדמיה בתביעה חדשה: הבו לנו פתרון לשוני למי שאינם יכולים או אינם מעוניינים להגדיר את המגדר שלהם! ומה נשיב להם? הרי בעברית אין דרך להתחמק מציון המין (חוץ מכמה ניסוחים מנוטרלי מין כמו "אפשר ל", שיכולים לפתור אולי אחוז אחד מכל ההקשרים). דווקא בגלל הבעיה הזאת, שעשויה להתרחב בשנים הבאות, יש יתרון לכיוון שהצבעתי עליו - צמצום ההבחנות ולא הדגשתן. האם אפשר לנטרל את המין הדקדוקי בעברית? או לחלופין: האם אפשר להפוך את מין הנקבה למין הסתמי בעברית? אני מסופקת. מכל מקום מה שיקרה בתחום הזה בלשונו לא יבוא מתוך החלטה ממסדית ולא יכול לבוא מתוך החלטה כזו. השינויים - אם יהיו - יצמחו מתוך דוברי/ות השפה".

צפו באחד הסרטונים לבחירתכם. כתבו משפט סיכום המביא את הרעיון הכללי של הסרטון. כתבו כיצד תוכלו להשתמש במה שלמדתם ולעשות שינוי חברתי?

איך נצליח לעשות שינוי?
לחצו על התמונה

MultiGenderHebrew.com / עברית רב־מגדרית

שליף - Cheat Sheet

שיפט + א	-	א (אם)	שיפט + א
שיפט + אחת	-	אחת (אחת)	שיפט + אחת
שיפט + ה	-	ה (אתה)	שיפט + ה
שיפט + קטר	-	ה (שלו)	שיפט + קטר
שיפט + ס	-	ה (מורה הכיתה)	שיפט + ס
שיפט + ו / שיפט + י	-	ו (הוא, רבות)	שיפט + ו / שיפט + י
שיפט + ע / שיפט + ג	-	ת (תלמד, אחרת)	שיפט + ע / שיפט + ג
שיפט + ם / שיפט + ן	-	ת (אתם)	שיפט + ם / שיפט + ן
שיפט + ר / שיפט + ב	-	ת (תלמידות)	שיפט + ר / שיפט + ב
שיפט + ז	-	ת (שניים, בזמנם)	שיפט + ז
שיפט + ט	-	ת (לומד, תלמידת הכיתה)	שיפט + ט
שיפט + ך	-	ת (אתם)	שיפט + ך

מומלץ להדפיס ולחלוק במקום נוח, לגישה מהירה לרשימת קיצורי המקלדת:

הכינו שלט "ברוכים/ברוכות הבאים" ברוב העברית הרב מגדרית

משימות לבחירה

הכינו לכיתה חבילה
עוברת בשפה רב
מגדרית לגיבוש כיתתי
והעמקת ההכרות

הכינו מילון רב מגדרי,
הכולל את האותיות
הרב מגדריות ותלו אותו
בקיתה

הציגו את המידע
שלמדתם במצגת לפני
הכיתה הכתובה
בשפה רב מגדרית

כתבו טקסט/ ברכה
למורה שניתן לקרוא גם
בלשון זכר וגם בלשון
נקבה

כתבו חידות לטיוט שנית
ופעילויות שניתן לבצע
באוסקובוס בשפה רב
מגדרית

לחצו למדריך
לכתיבה בעברית
שוויונית

דף עזר ורעיונות

פנייה לשני המינים
במקום פנייה למגדר אחד, קל וכדאי להשתמש בפנייה לגברים ולנשים.

ברוכים הבאים ← **ברוכים הבאים וברוכות הבאות**

נסיון ניטרלי
הנחיות ופניות בלשון זכר, שהשתרשו באתרים ובטפסים מקוונים רבים, אפשר להסיר לניטרליות מבחינה מגדרית.

היכנס ← **לכניסה**
עדכן פרטים ← לעדכון פרטים

שמוש בלשון רבים
כאשר הפנייה באתר מניעה אנשים לפעולה, אפשר להשתמש בתצורת ציווי ברבים, שהיא ניטרלית מבחינה מגדרית.

דברו איתנו

התייחסות מגוונת
אפשר לפרט ולפנות בנספח לקוראים ולקוראות. כל אחד ואחת בדרך אחת ומגוונת שרק הוספת את התוכן לעשיר יותר - רווח נקי לאתר או לפרסום. כמו כן:

דווי

פנייה בהתאם למין המשתמש/ת
כבר בשלב הרישום לאתר ניתן לאפשר בחירה במין בו יוצג הטקסט, כמו כאן:

כללית

הפוך סטראוטיפים
כשקיימת הזדמנות לפנות גם בלשון זכר וגם בלשון נקבה - עדיף לנצל על מנת לעורר מחשבה באמצעות שירות התסקידים המסורתיים.

הרופאים והאחיות ← **הרופאות והאחים**

שמוש בסיומת פבולה
דרך חזקה וקלה לפנות אל שני המינים בו זמנית היא להשתמש בסיומת כפולה. השיטה המוכרת יותר היא באמצעות **לכנס**. למשל: "לקביעת תור רוסא/ה". באחרונה רווח השימוש גם בנקודה, כמ: למשל: "אנשים", "כולכם", "דווי".

דווי

דברים שכדאי לשפר
בדומה הו, נעשה שימוש סטראוטיפי בשפת גברים בתסקיד הבכיר יותר, נשים בתסקיד בכיר פחות.

הזמנת תור

תמידות ותמידים יקרים, בידיכם היכולת לחולל שינוי חברתי
ולהגביר את המודעות והרגישות להטיה המגדרית
ולאי-השיוויון המגדרי בשפה.
נסו לייצר אטרנטיבות שפתיות בכיתה, בהעתקה מהלוח,
בכתיבת טיעון, בקברכה למחנכת הכיתה, במשחקי גיבוש
ועוד.

